

Literatuuronderzoek

Respect op en om het veld

Wat is bekend over interventies bij
discriminatie in het amateurvoetbal?

vóór gelijke behandeling
tegen discriminatie

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Bestaande trainingen en voorlichting	3
2.1 Ons voetbal is van iedereen – voorlichting en training	3
3. Interventies ter signalering (toezicht, rapportage, klachtbehandeling)	5
3.1 Interventie: Ons voetbal is van iedereen – signalering	5
3.2 Interventie: Naar een veiliger sportklimaat – signalering	6
4. Sanctioneren (protocollen, tuchtrecht, strafrecht)	7
4.1 Ons voetbal is van iedereen – sanctioneren	7
4.2 Naar een veiliger sportklimaat (VSK) – sanctioneren	8
5. Wat is bekend over effecten van interventies?	8
5.1 Trainingsprogramma's	8
5.2 Normstellende interventies	9
6. Conclusie literatuuronderzoek	11
7. Literatuurlijst	11

1. Inleiding

In de periode 2010-2021 zijn diverse beleidsinterventies ondernomen om discriminatie en/of racisme aan te pakken in het voetbal. Veel van deze interventies maken deel uit van nationale beleidsprogramma's om ongewenst gedrag in het voetbal of breedtesport in het algemeen uit te bannen. De meest recente daarvan is 'Ons voetbal is van iedereen' dat op 8 februari 2021 werd gelanceerd. Dit beleidsprogramma bestaat uit een pakket van ruim twintig maatregelen en interventies en richt zich zowel op het betaald voetbal als het amateurvoetbal. Van 2011 tot en met 2018 liep het programma 'Naar een veiliger sportklimaat' van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) waarin werd ingezet op het voorkomen van ongewenst gedrag en het stimuleren van gewenst gedrag in de breedtesport. Na afloop van het programma 'Naar een veiliger sportklimaat' werd door het ministerie van VWS een nieuw beleidsprogramma geïnitieerd: 'Nationaal Sportakkoord'. Dit Nationaal Sportakkoord is door het ministerie van VWS, NOC*NSF en Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) op 29 juni 2018 ondertekend en liep tot en met 2021. Al deze beleidsprogramma's zijn door het Mulier Instituut gemonitord.

De beleidsprogramma's 'Naar een veiliger sportklimaat' en 'Nationaal Sportakkoord' hebben een meer algemene doelstelling dan het beleidsprogramma 'Ons voetbal is van iedereen', dat specifiek is opgezet om discriminatie en racisme aan te pakken. Hieronder wordt een inventariserend overzicht gegeven van de interventies tegen discriminatie die deze programma's bevatten.

Daarbij wordt de volgende indeling gebruikt:

1. Training en voorlichting
2. Signaleren
3. Sanctioneren

2. Bestaande trainingen en voorlichting

In de bovengenoemde beleidsprogramma's zijn diverse interventies ingezet die zich richten op voorlichten en trainen.

2.1 Ons voetbal is van iedereen – voorlichting en training

Het programma 'Ons voetbal is van iedereen' bevat vier interventies die erop gericht zijn mensen voor te lichten of te trainen:

1. Publiekscampagne #OneLove
2. Trainingsprogramma's voor clubs
3. Scholing voor officials en medewerkers tuchtzaken
4. Fair Play-trajecten bij clubs en op scholen

Publiekscampagne #OneLove

De meest ambitieuze interventie is de publiekscampagne ‘Discriminatie hoort niet thuis in het voetbal en bannen we samen uit’. Deze campagne begon op 26 september 2021 onder de titel ‘#OneLove, Voetbal verbindt’. De campagne ging van start in de vorm van een advertentie met een open brief in vier landelijke dagbladen en een video voor socialemediakanalen. Diverse bekende (oud)spelers, trainers, scheidsrechters en coryfeeën spelen een rol in de (online) promotie van de campagne. De publiekscampagne is dus vooral normstellend: het draagt de boodschap uit om niet te discrimineren. De resultatenmonitor geeft aan dat de campagne is ingestoken met een positieve, verbindende boodschap, maar de bekendheid van deze boodschap was aanvankelijk beperkt (Elling et al, 2023).

Incidenten rondom de campagne hebben de bekendheid (inter)nationaal binnen en buiten het voetbal vergroot. Dit kwam bijvoorbeeld doordat enkele aanvoerders in het profvoetbal de #OneLove-aanvoerdersband niet wilden dragen vanwege coming-outdag en doordat FIFA dreigde met sancties tegen spelers als die de band tijdens het WK in Qatar zouden dragen. De KNVB sprak zich vaker uit bij negatieve incidenten en onder amateurclubs groeide de bekendheid en omarming van de #OneLove-boodschap voor inclusie en tegen discriminatie.

Trainingsprogramma's voor clubs

Voor de trainingsprogramma's heeft de KNVB 50 procesbegeleiders diversiteit en inclusie voor clubs aangesteld en geschoold, onder meer met medewerking van de Anne Frank Stichting. Het programma kent diverse modules en wordt aangeboden in een vorm die aansluit bij de behoefte van de club. De focus ligt bij bestuurders, trainers en officials. Indien de coronamaatregelen het toelieten, bleef de doelstelling om het trainingsprogramma jaarlijks bij 200 amateurclubs (in totaal 600) en binnen drie jaar bij alle 34 betaald-voetbalorganisaties uit te zetten. Bij de start van de trainingen wordt bij verenigingen die deelnemen geïnventariseerd wat voor hen de aanleiding vormde om over racisme en discriminatie in gesprek te gaan. Ook wordt bekeken in hoeverre specifieke doelgroepen aansluiten bij de trainingen op de verenigingen. Om inzicht te krijgen in hoeverre de trainingsprogramma's het gewenste effect opleveren, voert de KNVB momenteel gesprekken met verenigingsbestuurders die ervaring hebben met een succesvolle aanpak van racisme en discriminatie op hun vereniging. Getracht wordt om op basis van deze gesprekken de succesvolle elementen van hun aanpak vast te stellen en deze elementen te gebruiken als indicatoren bij het meten van de mate van effectiviteit van het trainingsprogramma.

De resultatenmonitor laat zien dat eind 2022 de in het actieplan beoogde 600 clubs nog niet zijn bereikt (Elling, Cremers & Anselma, 2023). Dat heeft grotendeels met de coronacrisis te maken. Digitale sessies waren voor amateurclubs geen reële alternatieven. Het geringe bereik van clubs was mede het gevolg van een voornamelijk reactieve benadering door procesbegeleiders en verenigingsondersteuners. Vanwege beperkte kennis en expertise van medewerkers over discriminatie en inclusie en de gevoeligheid van deze thematiek, bestond hierover handelingsverlegenheid. Uiteindelijk waren nauwelijks procesbegeleiders actief bij clubs om hen te begeleiden bij het tegengaan van discriminatie. Daarom werd het aantal procesbegeleiders in de zomer van 2022 teruggebracht tot ongeveer 20. Zij zijn daadwerkelijk actief en kunnen van elkaar leren.

Scholing voor officials en medewerkers tuchtzaken

De KNVB heeft 80 arbitrage docenten opgeleid en er zijn themabijeenkomsten over discriminatie en racisme ontwikkeld. Scholing van de 5.000 scheidsrechters is uitgesteld naar 2021; 500 arbiters namen deel aan een (online) bijeenkomst.

Fair Play-trajecten bij clubs en op scholen

De Anne Frank Stichting heeft haar sinds 2015 bestaande Fair Play-trajecten doorontwikkeld en ondanks corona 512 jongeren in 22 workshops bereikt in 2020 (beoogd waren 1.000 jongeren in 40 workshops). Via Fair Play worden leerlingen en jongeren geconfronteerd met moslimdiscriminatie, homodiscriminatie en antisemitisme. Fair Play daagt jongeren uit na te denken over hun eigen handelen (Anne Frank Stichting, 2021). De resultatenmonitor laat zien dat de doelstelling om jaarlijks duizend jongeren te bereiken ruimschoots is gehaald door de Anne Frank Stichting (Elling, Cremers & Anselma, 2023). Het bereik onder amateurverenigingen bleef achter vanwege de coronacrisis en een beperkte benadering van en belangstelling vanuit clubs.

3. Interventies ter signalering (toezicht, rapportage, klachtbehandeling)

Bij interventies ter signalering van discriminatie en racisme gaat het met name om interventies die ervoor zorgen dat ongewenst gedrag waaronder discriminatie en racisme gezien en gerapporteerd worden.

3.1 Interventie: Ons voetbal is van iedereen – signalering

Het programma ‘Ons voetbal is van iedereen’ bevat vier interventies gericht op signalering:

1. Uitbreiding subsidieregeling sportaccommodaties;
2. Meldingsapp discriminatie;
3. Rapportagetool voor scheidsrechters;
4. Verkenning van innovatieve technologische oplossingen om personen die zich (racistisch) discriminerend uitlaten in stadions, te identificeren.

Uitbreiding subsidieregeling sportaccommodaties

Deze regeling zorgt ervoor dat voetbalverenigingen meer kunnen investeren in de fysieke veiligheidsstructuur waaronder toezichtcamera's. Een investering kan leiden tot een veiligere sportomgeving, maar zal naar verwachting uiteindelijk maar in (zeer) beperkte mate leiden tot gedragsverandering bij sporters en daarmee tot minder (racistische) discriminatie op sportaccommodaties (Elling, Cremers, Stevens, & Anselma, 2021).

Meldapp discriminatie

Begin 2021 is er een speciale meldapp voor supporters en andere betrokkenen in het voetbal beschikbaar. Deze is doorontwikkeld op basis van de sinds 2018 werkzame app 'Meld discriminatie nu' van antidiscriminatiebureau RADAR (Elling, Cremers, Stevens, & Anselma, 2021). Over het seizoen 2021/2022 registreerde de KNVB in totaal 333 unieke meldingen van discriminatie, vooral via het (digitale) wedstrijdformulier van de scheidsrechter (47%). 19% kwam via de meldapp (Elling, Cremers & Anselma, 2023).

Rapportagetool voor scheidsrechters

In het amateur- en betaald voetbal kunnen scheidsrechters racistische uitingen en spreekkoren beter registreren door uitbreiding van een discriminatiebepaling in de rapportagetool (Elling, Cremers, Stevens, & Anselma, 2021). Over het seizoen 2021/2022 registreerde de KNVB in totaal 333 unieke meldingen van discriminatie, vooral via het (digitale) wedstrijdformulier van de scheidsrechter (47%). (Elling, Cremers & Anselma, 2023).

Verkenning van innovatieve technologische oplossingen om personen die zich (racistisch) discriminerend uitlaten in stadions te identificeren (Elling, Cremers, Stevens, & Anselma, 2021).

In het voetbalseizoen 2022/2023 doen drie verschillende onderzoeksconsortia proeven met technologische hulpmiddelen in de stadions van Feyenoord, PSV en PEC Zwolle. Eind 2022 startte een nieuwe pilot bij ADO Den Haag om het bestaande systeem verder te ontwikkelen (Elling, Cremers & Anselma, 2023). In het Feyenoord-stadion worden verschillende combinaties van beeld en geluid getest om ongewenst gedrag beter te kunnen voorspellen en tegengaan. Het product van dit consortium zet in op tekstherkenning en visuele herkenning van positieve en negatieve emoties. Bij PSV hangen geluidscamera's om positieve en daarvan afwijkende geluiden, zoals racistische opmerkingen, te herkennen en signaleren. Door het inzetten van specifieke geluidsfeedback wordt getracht de emotie van supporters (fan-engagement) te beïnvloeden. Voorbeelden zijn het versterken van een positieve stemming door onder meer feestelijke liederen te spelen met ondersteunende tekst- en/of lichteffecten. Universiteit Tilburg doet onderzoek naar deze technologische oplossingen (Elling, Cremers & Anselma, 2023).

3.2 Interventie: Naar een veiliger sportklimaat – signalering

Het beleidsprogramma 'Naar een veiliger sportklimaat' bevat een groot aantal interventies gericht op signalering in de breedtesport (inclusief voetbal). Vanaf het begin van het beleidsprogramma wordt ingezet op het aanstellen en trainen van vertrouwenscontactpersonen (VCP) bij bonden en verenigingen. In het geval van ervaren grensoverschrijdend seksueel gedrag kunnen leden van de vereniging of bond deze VCP in vertrouwen nemen. Sinds 2016 hebben alle sportbonden een vertrouwenspersoon aangesteld. In 2017 had 56% van alle verenigingen een vertrouwenscontactpersoon aangesteld. In 2008 was dit nog 21% (Romijn & Van Kalmthout, 2017).

4. Sanctioneren (protocollen, tuchtrecht, strafrecht)

Bij sanctionering van discriminatie en racisme gaat het met name om interventies die ervoor zorgen dat daders ter verantwoording worden gehouden en worden gestraft.

4.1 Ons voetbal is van iedereen – sanctioneren

Het programma 'Ons voetbal is van iedereen' bevat acht interventies gericht op sanctionering, waarvan de volgende betrekking hebben op het amateurvoetbal:

1. Kennis over strafmogelijkheden vergroten;
2. Strafeis Openbaar Ministerie (OM);
3. Digitale meldplicht;
4. Instellen speciale aanklagers.

Kennis over strafmogelijkheden vergroten

In maart 2020 was er een live bijeenkomst voor 150 professionals en in november 2020 een online bijeenkomst voor bestuurders. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) en de Rijksuniversiteit Groningen werkten aan de ontwikkeling van een online kennisdossier (Elling, Cremers, Stevens, & Anselma, 2021). In 2022 heeft het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) de adviestool Wet bestrijding voetbalvandalisme en overlast (Wet MBVEO) opgeleverd. (link:) (Elling, Cremers & Anselma, 2023).

Strafeis Openbaar Ministerie (OM)

Voor het beledigen van personen met een discriminerend karakter wordt de strafeis vanuit het OM met maximaal 100 procent verhoogd (Elling, Cremers, Stevens, & Anselma, 2021). De resultatenmonitor geeft een overzicht van (aangescherpte) vastgestelde strafeisen van tuchtcommissies bij discriminerend gedrag door supporters in en rond voetbalstadions (Elling, Cremers & Anselma, 2023, pag 46).

Digitale meldplicht

De digitale faciliteit voor het kunnen uitvoeren van een digitale meldplicht voor ernstige ordeverstoorers tijdens voetbalwedstrijden was gepland voor einde seizoen 2020-2021 (Elling, Cremers, Stevens, & Anselma, 2021). Pas eind 2022 is door de stuurgroep digitale meldplicht het besluit genomen om te starten met een prototype van de digitale meldplichtapp. De Justitiële Informatiedienst (Justid) is hiermee gestart in januari 2023. Het doel van deze eerste proof-of-conceptfase is het bouwen van de app en het toetsen van de technische haalbaarheid van de oplossing. Daarna worden besluiten genomen over het al dan niet doorgaan van een pilot- en implementatiefase (Elling, Cremers & Anselma, 2023).

Instellen speciale aanklagers

In het amateur- en betaald voetbal zijn speciale aanklagers voor discriminatie benoemd die in het dagelijks leven officier van justitie zijn, zodat opvolging van deze overtredingen door experts gebeurt (Elling, Cremers, Stevens, & Anselma, 2021). De in het eerste jaar doorgevoerde

protocolaire aanpassingen in het tuchtrecht van de KNVB, namelijk de aparte benoeming van specifieke aanklagers discriminatie en verzwaarde strafeisen, hebben vooral in het amateurvoetbal geleid tot effectievere opvolging van beledigingen met een discriminatoir karakter. In het seizoen 2021/2022 werden 313 discriminatiezaken voorgelegd aan de speciaal aanklagers discriminatie. 90 procent van de zaken met een bestraffing werd via een schikkingsvoorstel door de ondersteunende medewerkers afgehandeld. Ruim een derde van de zaken werd geseponneerd, waarvan het merendeel vanwege gebrek aan bewijs. Er wordt toegewerkt naar een (nog) meer uniforme aanpak in de beoordeling door tuchtcommissies (Elling, Cremers & Anselma, 2023).

4.2 Naar een veiliger sportklimaat (VSK) – sanctioneren

Het beleidsprogramma ‘Naar een veiliger sportklimaat’ (VSK) bevat een groot aantal interventies gericht op sanctionering in de breedtesport (inclusief voetbal):

Protocollen effectieve aanpak excessen

Sinds de start van het VSK-programma in 2018 is het aandeel bestuurders dat aangeeft een protocol of standaardprocedure (in ontwikkeling) te hebben gegroeid van 43% naar 54%. Van de resterende 46% die geen protocol (in ontwikkeling) heeft, zegt 8% dat dit wel nodig is. Bij trainers en arbitrerend kader is er sprake van een vergelijkbare verhouding aan- en afwezigheid van protocollen (Romijn & Van Kalmthout, 2018).

Bestuurlijke reactie op (zwaar) ongewenst gedrag

Bij (zwaar) ongewenst gedrag zijn de volgende bestuurlijke reacties aan de orde geweest: het gedrag is besproken met ouders, er is een waarschuwing gegeven aan ouders, er is een andere sanctie opgelegd, er is melding gemaakt bij de bond, er is aangifte gedaan bij de politie. In de monitor uit 2017 geeft 72% van de ondervraagde bestuurders aan actie te hebben ondernomen op klachten die zij ontvingen over discriminatie (Romijn & Van Kalmthout, 2017).

5. Wat is bekend over effecten van interventies?

Hieronder wordt een overzicht gegeven van wat bekend is over wat werkt om discriminatie en racisme te voorkomen of te bestrijden. Welke mechanismen hebben effect en onder welke voorwaarden? Daarbij wordt met name ingegaan op die interventies die daadwerkelijk in de hierboven beschreven beleidsprogramma's zijn ingezet. Daarbij wordt de volgende indeling gebruikt: (1) trainingsprogramma's; (2) normstellende interventies.

5.1 Trainingsprogramma's

In het algemeen kan worden gesteld dat bij interventies in de vorm van trainingen gericht op het verminderen van een discriminerende houding (bias) tegen etnische minderheden of andere gediscrimineerde groepen, er rekening moet worden gehouden met een zestal zaken (Vink, Van der Toorn, Jansen, & Ellemers, 2020). Deze zijn:

1. Zulke trainingsprogramma's zijn geen wondermiddelen. Creëer de juiste context.
2. Op korte termijn kunnen trainingen effectief zijn, maar op lange termijn is dit onduidelijk. Bedenk in hoeverre een training op lange termijn bijdraagt aan het bereiken van diversiteitsdoelen.
3. Actieve trainingen werken beter dan passieve trainingen.
4. Trainingsprogramma's kunnen ook averechtse effecten hebben. Breng mogelijke averechtse effecten in kaart en monitor weerstand.
5. Een training die zich richt op bias jegens één specifieke groep (bijvoorbeeld jegens een etnisch groep) kan het verkeerde signaal afgeven. Bespreek dus meerdere vormen van bias in trainingen.
6. Er zijn tegenstrijdige effecten bekend als een training verplicht wordt. Maak trainingen niet verplicht, maar wees duidelijk waarom deelname belangrijk is en creëer een veilige omgeving tijdens trainingen. Als trainingen worden ingezet is het van belang om rekening te houden met deze randvoorwaarden.

5.2 Normstellende interventies

Voorlichting

Interventies waarbij mensen zien of horen dat iemand uit hun groep (hun sportclub bijvoorbeeld) een norm stelt door discriminatie af te keuren, zijn effectief bij het bestrijden van discriminatie (Felten et al, 2020). Een sociale norm is de perceptie van wat typisch of wenselijk is in een bepaalde groep of situatie. De sociale norm heeft een sterke invloed op het gedrag van mensen. Wanneer mensen denken dat anderen om hen heen (vrienden, collega's, buurtgenoten of clubgenoten) discriminatie afkeuren dan gaan mensen minder discrimineren. Hun motivatie om niet te discrimineren wordt als het ware vergroot.

De publiekscampagne ‘Discriminatie hoort niet thuis in het voetbal en bannen we samen uit’ kan worden aangeduid als normstellende voorlichtingscampagne. Deze campagne ging van start op 26 september 2021 onder de titel ‘#OneLove, Voetbal verbindt’. De campagne had de vorm van een advertentie met een open brief in vier landelijke dagbladen en een video voor socialemediakanalen. Diverse bekende (oud-)spelers, trainers, scheidsrechters en coryfeeën spelen een rol in de (online) promotie van de campagne.

Opstellen regels en sanctioneren

Het is opvallend dat in de nationale beleidsprogramma's behoorlijk wordt ingezet op regelgeving en sanctionering om discriminatoir en ander ongewenst gedrag in het voetbal of sport uit te bannen. Daarbij gaat het onder meer om de volgende concrete interventies: bestuurlijke reactie op (zwaar) ongewenst gedrag, protocollen effectieve aanpak excessen, het vergroten van kennis over strafmogelijkheden bij bestuurders, strafeis Openbaar Ministerie, scholing voor officials en medewerkers tuchtzaken, het instellen van speciale aanklagers in het amateur- en betaald voetbal.

Interventies gericht op signaleren van discriminerend gedrag, zoals klachtenprocedures, staan ook vaak in functie van sanctioneren. Immers, signalen over discriminatie via een klachtenregeling leiden vaak tot handhaving van regels en sanctionering van discriminerend gedrag. Onderzoeken tonen aan dat door de invoering van wetten en regels ter bescherming van

minderheidsgroepen, mensen ook positief van houding veranderen (Felten et al, 2020). Onderzoek naar de aanpak van discriminatie in de breedtesport in Canada en Verenigd Koninkrijk geeft aan dat een efficiënt proces voor het melden en behandelen van klachten over discriminatie en bewustwording hierover bij de leden van de sportclubs uiterst belangrijk is om het probleem te kunnen aanpakken.

Internationaal onderzoek

In het buitenland is wel onderzoek gedaan naar de effectiviteit van beleidsinitiatieven gericht op de aanpak van discriminatie en ander ongewenst gedrag. Zo is in het Verenigd Koninkrijk onderzoek gedaan naar het antiracisme-initiatief 'Show Racism The Red Card', dat als doel heeft racisme aan te pakken door middel van educatieve programma's. Het onderzoek toont echter geen bewijs voor de effectiviteit van educatieve programma's op de lange termijn (Dixon, Lowes, & Gibbons, 2016). Ook zou bij metingen van het effect van dergelijke programma's niet gekeken worden naar andere invloeden (bijvoorbeeld ouders, media, rolmodellen et cetera) die een beduidende rol spelen in de periode na de training. De onderzoekers stellen dat een veel grotere educatieve campagne nodig is om racisme in de voetbalwereld aan te pakken.

Naast onderzoek over specifieke beleidsinitiatieven zijn er ook onderzoeken die proberen de kennis over antidiscriminatie-initiatieven in diverse landen bij elkaar te brengen en te beoordelen. Een onderzoek dat zich richt op het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Italië en de antidiscriminatie-acties die hier zijn genomen binnen de amateursporten (Mauro, 2008), concludeert dat in elk van deze landen de antiracisme- en antidiscriminatiestrategie bestaat uit:

1. monitoren van discriminatievoorvallen;
2. transparante en systematische disciplinaire maatregelen voor personen die schuldig zijn aan discriminatie;
3. ontwikkelen en implementeren van educatieve activiteiten voor alle individuen betrokken bij de sport en wedstrijden.

Dit komt overeen met de beleidsprogramma's die in Nederland zijn uitgevoerd of nog in uitvoering zijn.

Onderzoek dat ingaat op de amateursport in Australië en het Verenigd Koninkrijk concludeert dat er veel aandacht is voor het creëren van een inclusieve sportcultuur en het proactief aanpakken van ongewenst gedrag zoals discriminatie door spelers, supporters, trainers en officials in deze landen (Oliver en Lusted, 2015). Toch blijft de breedtesport een omgeving waarin openlijk gediscrimineerd wordt. Volgens de auteurs van dit onderzoek heeft dit te maken met structurele kwesties en uitdagingen. Een voorbeeld hiervan is dat clubs hun leden niet voldoende op de hoogte brengen van hun beleid en hoe zij melding kunnen maken van discriminatie. Clubs, maar ook bestuursorganen, zouden meer gestuurd moeten worden om discriminatie niet te negeren of verantwoordelijkheid over te hevelen naar andere personen of organisaties. Een efficiënt proces voor het melden en behandelen van klachten over discriminatie en bewustwording hierover bij de leden van de sportclubs, is uiterst belangrijk om het probleem te kunnen aanpakken.

6. Conclusie literatuuronderzoek

In Nederland zijn de interventies die deel uitmaken van beleidsprogramma's gericht op de aanpak van discriminatie en ander ongewenst gedrag in de breedtesport vooral normstellend van aard. Het gaat daarbij om normstelling via voorlichting en normstelling via regelgeving en klachtbehandeling. Daarnaast worden trainingsprogramma's uitgevoerd die moeten leiden tot meer deskundigheid en sensibiliteit op het gebied van discriminatie en discriminatiebestrijding.

Normstelling is bewezen effectief bij bestrijding van discriminatie. Daarbij moet wel aan diverse voorwaarden voldaan worden. Zo werkt normstelling bij voorlichting vooral als de boodschap wordt uitgedragen door iemand die tot de omgeving wordt gerekend. Bij regelgeving en klachtenbehandeling is voortdurend onderhoud van belang. Sportclubs moeten hun leden op de hoogte brengen van de regels en hoe zij melding kunnen maken van discriminatie.

Bij het aanbieden van trainingsprogramma's gericht op het vergroten van meer deskundigheid en sensibiliteit op het gebied van discriminatie en discriminatiebestrijding moet rekening worden gehouden met diverse randvoorwaarden. Een voorbeeld is dat mensen niet moeten worden verplicht deel te nemen en dat in zulke trainingen aandacht is voor alle discriminatiegronden.

7. Literatuurlijst

Naast ons literatuuronderzoek zijn er nog tal van andere onderzoeken op dit onderwerp. Hieronder vindt u een beknopt overzicht van het Mulier Instituut.

- **Monitor 'ons voetbal is van iedereen' - aanvalsplan tegen racisme en discriminatie in het voetbal** via <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/27347/monitor-ons-voetbal-is-van-ieder-eeen-aanvalsplan-tegen-racisme-en-discriminatie-in-het-voetbal/>
- **Samenwerking, dialoog en zelforganisatie als kiemen van een positieve sportcultuur** via <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/26930/samenwerking-dialoog-en-zelforganisa-tie-als-kiemen-van-eeen-positieve-sportcultuur>
- **Sportgedrag en ervaren racisme etnische minderheden** via <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/26471/sportgedrag-en-ervaren-racisme-etnische-minderheden>
- **Racisme in het betaald mannenvoetbal** via <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/26258/racisme-in-het-betaald-mannenvoetbal>
- **Homo-acceptatie in het betaald mannenvoetbal** via <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/26139/homo-acceptatie-in-het-betaald-mannenvoetbal>
- **Sportdeelname en ervaringen van transgender personen** via <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/25802/sportdeelname-en-ervaringen-van-transgender-personen>
- **'Grappig bedoelde opmerkingen die benadrukken dat ik als homo toch minder ben.'** via <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/25761/grappig-bedoelde-opmerkingen-die-benadruk-ken-dat-ik-als-homo-toch-minder-ben>
- **Homoacceptatie op de sportvereniging** via <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/26464/homoacceptatie-op-de-sportvereniging/>

November 2023

Over RADAR

Antidiscriminatiebureau RADAR heeft 40 jaar ervaring in het voorkomen en bestrijden van discriminatie. Meer weten? Ga naar onze website: www.radar.nl

**vóór gelijke behandeling
tegen discriminatie**